

דברי חיזוק והתעוררות

שנאמרו בפני אנדרנים

באלול תשפ"א

חנוכה תשפ"ב

נכתב על ידי אחד השומעים

תוכן ענינים

- א ..... מזכירים לנו להתפלל
- ג ..... תשובה
מחי תשובה ♦ תשובה מאהבה ותשובה מיראה ♦ סליחות -
מבקשים ♦ להאמין בכח התשובה
- י ..... בין אדם לחבירו
חילול השם ♦ כיצד ניתן שלא להאמין ללשון הרע ♦ להתפלל לדעת
כיצד לקבל את היסודות
- יח ..... המעשים הקטנים גוררים את המעשים הגדולים
- כ ..... לימוד עם הבנים
- כא ..... עבודת השם בשמחה
להחדיר את ה"אשרינו" ♦ מעשים מוגדרים ♦ לשמוח בקשיים
שבקיום המצוות
- כז ..... בל תשחית
- כט ..... תפילה על הלימוד
- ל ..... לימוד המשניות
- ל ..... להתפלל שלא יכנסו מעדנים
- לא ..... תפילה זה על זה

בעה"י

מוזכירים לנו להתפלל

שולחים לנו 'תזכורת' לקראת המשיח - לקראת סוף העולם!, הקדוש ברוך הוא כבר הראה לכולנו מי שולט בעולם ושאין לבטוח בשום דבר, עם הזמן התרגלנו ו'נרגענו' והנה שוב שולחים לנו תזכורת לפני יום הדין שנזכור שצריך להתפלל.

כתוב בגמרא ראש השנה ט"ז א' "אמר רבי יצחק יפה צעקה לאדם, בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין". והעיר הרב זללה"ה בחו"ב שם¹ שלשון "יפה צעקה" משמע שאיננה קורעת את הגזר דין, אלא רק "מועילה", והביא כן בשם הר"ן שגם כאשר איננה קורעת את הגזר דין הרי היא 'ממעטת' את הפורענות, וביאר הרב זללה"ה שיש שהגזירה קיימת אבל ניתן לשנותה עד כמה תצר לבעליה, איך תגיע ואיך יקבלנה, וכמה יסבול ממנה, כי לפעמים אותו מאורע שובר את האדם עד דכדוכה של נפש, ולפעמים כמעט ואינו מכאיבו, כמו שאנו רואים כהיום שאותה הגזירה קיימת לא פחות ממה שהיתה, והאזירה יותר רגועה ומתקבלת, ויתכן שזכינו לכך בזכות התורה והתפילות שחזרו למתכונתם בהיכלי התורה - מה שלא היה כן בשנה שעברה, הכל מתקבל אחרת בשלוח ובהרגשה יותר טובה וקלה.

אבל כל זה לא פוטר מחובת הזהירות כפי שהיתה בשנה שעברה, ומה שנכנסים להרגל אין בכך פטור ממה שחייבים להיזהר על פי ההלכה, מה שהיו חייבים שנה שעברה חייבים גם השנה להיזהר מאוד, אמנם אין צורך להגזים בזהירות ולהכנס ללחץ, לא לקצה הזה ולא לקצה הזה, אבל אסור לזלזל.

וכבר הזכרנו את המבואר בגמרא שבועות ט"ו ב' שיש שיר של פגעים - פרק של שמירה מנזקים, ומבואר בגמרא שם מהו שיר של פגעים "אומר יִשָּׁב בְּסֶטֶר עֲלִיוֹן בְּצֶל ש - דִּי יִתְלוֹנֵן עַד כִּי אֲתָה ד' מַחְסִי², וחוזר ואומר מְזֻמֹּר לְדוֹד בְּבִרְחוֹ מִפְּנֵי אֲבֻשָׁלוֹם בְּנֹה, ד' מָה רַבּוֹ צָרִי עַד לֵד' הִישׁוּעָה עַל עֲמֻךְ בְּרִכְתָּךְ סֶלָה".

¹ וז"ל החו"ב שם "יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין, כתב הר"ן דאפילו היכא דלא מיקרע גזר דין מכל מקום ממעטת את הפורענות, אבל לקמן ב' קאמר רבי יצחק גופיה ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם ואחד מהן צעקה, ומשמע דמהני אף לקרוע, איברא דלשון יפה צעקה משמע דאיכא בזה תועלת ולא דקורעת גזר דינו לגמרי", עד כאן.

² בגמרא לפנינו כתוב גם את המשך הפסוק 'עֲלִיוֹן שְׁמַת מְעוֹנֶךָ', והגר"א מוחק תיבות אלו משום ששיר של פגעים הוא רק מיושב בסתר וגו', עד כי אתה ד' מחסי, וזה כולל תיבות אלו עד חצי

וזכורנו לפני יותר מחמישים שנה שבשעה שהיו אזעקות אמר הרב זללה"ה לבני הבית להגיד 'יושב בסתר', וכן כתב החזון איש במכתבו בזמן ההפגזות (קוב"א ח"א ר"ד) "תהא רגיל בשיר של פגעים, יעוי' שבועות ט"ו".

כשנכנסים למקום סכנה או סתם כך באופן כללי, כדאי לדעת שיש כזו שמירה שכתובה בגמרא ואפשר להשתמש בה, כגון מי שנאלץ להכנס למקום שיש בו יותר סיכון, יכול לומר פסוקי השמירה, אדם שנכנס למקום שמחה או ביקור חולים וכיוצא בזה.

אבל אל לנו לשכוח את העיקר, עלינו להפנים את התזכורת שנשלחה אלינו בשנה שעברה, ושכעת נשלחה אלינו שוב גם השנה - כבר נמצאים בסוף העולם!

בלי שנצטרך לשום סימנים - העולם כבר נמצא בסופו, כי הרי אין כבר למתי לדחות, אנחנו מאמינים שהעולם הזה קיים רק עד ששת אלפים שנה, ויש הבטחה של ימות המשיח שצריכים להיות הרבה שנים בעולם הזה, כמו שאמר פעם הרב זללה"ה מפסוק בישעיה "כִּי הֵנָּה בֶּן מֵאָה שָׁנָה יָמוּת"³, ועוד, ודאי הוא ש"קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לְבֹא".

מזכירים לנו לפני ראש השנה, שנזכור להתפלל! ושמחים רק לתפילות שלנו!

אמנם כל אחד אומר מה אנו ומה חיינו, אבל כבר נתבאר שאמנם נכון שאנחנו לא כלום, זה לא אותו העולם שהיה, ולא האנשים שהיו, אבל כל העולם הרי גם כן לא כלום, ואנחנו זה כל מה שנשאר בעולם!, ואין ממי לצפות אלא רק לתפילות וזכויות שיבואו מאיתנו.

מזכירים ומבקשים מכל אחד מאיתנו להתפלל, לבקש רחמים באופן כללי על מלכות שמים ובאופן פרטי על כלל ישראל שיחזרו בתשובה ושלא יהיה מחלוקת,

---

הפסוק, כן כתב הריטב"א שקבלה בידיו שהם ששים תיבות, וכן כתב באבודרהם בקריאת שמע שעל המיטה שיש באמירה זו ששים תיבות, ומבואר שאומר רק חצי פסוק, מיהו אין מניעה להמשיך עד סוף הפסוק או סוף הפרק.

³ מבואר כאן בפסוק שבימות המשיח, מי שמת בן מאה שנה הוא יקרא נער צעיר, וש"מ שרוב האנשים יחיו לפחות כפול מזה, וכמה זמן נותר לעולם, הרי מזמנינו עד ששת אלפים נשארו פחות ממאתים ועשרים שנים, ימי המשיח צריכים להיות איזה שהוא זמן כדי שיחול בהם משהו מימות המשיח.

כל אחד שזוכה להתפלל על כלל ישראל, הרי ברגע שהוא מתייחס בתפילה על כך הוא מראה "שותפות" בצער ובצרה, עד כמה שלכאורה כל אחד חושב מה אני ומה הם ה'כמה מילים' שאזכיר בתפילה.

אפשר להמחיש זאת במשל אף שאיננו דומה לנמשל, אדם מגיע לשמחה של חבריו אף אם לא השתתף עם כל רגש השמחה וקירוב הלבבות, הרי הוא השתתף, רואים את היחס ושגם הוא חלק, ולעומת זאת מי שלא מגיע כלל הוא אדיש לגמרי לענין.

כיוצא בזה ומעבר לזה כל אחד שמתפלל אפילו פעם ביום אפילו פעם בשבוע, הוא "שותף", - שותף לתקוה לגילוי מלכות שמים, שותף לצרת כלל ישראל, הוא לא היה אדיש לענין, ולכן גם אם הוא לא היה בדרגה או במצב של רגש מספיק, והזכיר את המילים בתפילה בלי רגש, הוא נעשה שותף, הוא גם כן משפיע, וכשמתפלל הוא יקבל את הזכויות של הטוב שיושפע מכך, ושירבו הזכויות בכלל ישראל, וימעטו העוונות, וכל זה הוא גלגל שמוסיף לו עוד ועוד זכויות.

בפרט היום שאנו עומדים לקראת ביאת משיח צדקנו, שאנו צריכים את הכח של הזכויות והתפילות, כדי להנצל מחבלו של משיח, שהרי יש הרבה הזהרות בגמרא על ימות המשיח, ושצריך זכויות כדי להנצל, עד שהיו אמוראים שאמרו "ייתי ולא אחמיניה", מאוד פחדו מזה, ואמרו בגמרא מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים.

צריך זכויות לעבור את חבלי משיח בשלום!

תשובה

מהי תשובה

כתוב בפסיקתא שכל הנביאים קוראין לעם ישראל שיחזרו בתשובה, ולא אמרו איך חוזרים בתשובה, ורק הושע מלמד איך לעשות זאת, ומה אומר הושע? "קחו עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֵל ד' אֲמָרוּ אֵלָיו כֹּל תִּשָּׂא עֵינֶיךָ וְנִשְׁלָמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ... וְלֹא נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ... רק תבקשו סליחה על מה שעשיתם ותגידו שמהיום תהיו טובים, ועל זה כתוב שם אֲרָפָא מְשׁוּבָתָם אֲהֵבָם נִדְּבָה כִּי שָׁב אֶפִּי מִמָּוָה.

"הִיכִי דָמִי בְּעַל תְּשׁוּבָה, אָמַר רַב יְהוּדָה כֹּל שֶׁבָּאָת לִידּוֹ עֲבִירָה פֶּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּפִירְשׁ הַיָּמָנָה" (יומא פ"ו ב'), מהו 'בעל תשובה' שעליו נאמרו כל הדברים הגדולים שנאמרו על תשובה, זה שהחליט שהוא חוזר בתשובה והצליח פעמיים להתגבר, - לא כתוב כאן תנאי שיהיה מובטח שימשיך להתגבר כל החיים, אלא רק שפעם ופעמיים הוא נזהר בגלל שהוא רוצה להיות טוב, זה תשובה, זה התשובה שעליה נאמרו כל המעלות.

מי שרוצה לחזור בתשובה על דברים בטלים, וכאשר הוא רואה חבורה שמדברים והוא נזהר מהם ומשתדל להתרחק מהם פעם ופעמיים, זה נקרא תשובה, זה התשובה שנאמר עליה שמביא גאולה ורפואה לעולם⁴, וכל שאר הדברים הגדולים,

מי שמקבל על עצמו לא לדבר לשון הרע והגיע לידי נסיון של דיבור כזה פעם ופעמיים ונזהר ולא דיבר, הוא כבר "בעל תשובה" על לשון הרע, כל כך פשוט! - מי שמקבל על עצמו לא לדבר דברים בטלים באמצע הלימוד, ופעם ופעמיים הוא מתאפק, הוא כבר בעל תשובה.

לא נאמר כאן שתהיה הבטחה מה יקרה אחר כך, אלא בדרגה שהוא נמצא כעת הוא צריך להיות במצב שאם יבא אליו נסיון החטא - לא יחטא, והדברים מבוארים גם במכתבי התעוררות⁵, שלפי הבנתו ומדרגתו עכשיו לא יחטא לעולם, אבל אין זה בא

⁴ יומא פ"ו א' אמר רבי חמא ברבי חנינא גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם, שנאמר ארפא משובתם אהבם נדבה. ושם פ"ו ב' אמר רבי יונתן גדולה תשובה (שמקרבת) [שמביאה] את הגאולה, שנאמר ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב. מה טעם ובא לציון גואל - משום דשבי פשע ביעקב.

⁵ וז"ל הרב זללה"ה במכתבי התעוררות על אודות דברי הרמב"ם שיעיד עליו יודע תעלומות וכו', "בענין תשובה אני רגיל {לפרש} שיעיד עליו יודע תעלומות שלפי הבנתו ומדרגתו עכשיו לא יחטא לעולם, אבל אין זה בא לומר שמי שנתקלקל אחר ששב שתשובתו בטלה, {א"ה, השואל העיר על דברי הרמב"ם שכתב אם נתייחד עם הערוה, איך מותר להתייחד, והתשובה שאין צריך שיגיע לדרגת איסור ייחוד ממש, אלא באופן שיכול לעשות את העבירה, או שאירע שנתתייחד באונס}, אם נתייחד, הכוונה שאירע באונס, ובכלל הדברים אמורים לשם קִשְׁל על מדרגת תשובתו, ואין צריך שיהא הדבר במציאות, וכל שכן שאין צריך שיהא מותר לבוא לידי כך". (מכתבי התעוררות ח"א פ"ד מכתב ג').

"אין צריך שיזדמן לידו בפועל ויפרוש, ודי אם יעיד עליו יודע תעלומות שאם היה מזדמן היה פורש, וממילא אסור להשתדל שיזדמן, ככל הנסיגות שאין אדם רשאי, ובכלל בעיקר הדין קל לשוב כמו שכתב הגר"ח מוולוז'ין ז"ל בכתר ראש, וכל הסיגופים וכו' הם להידור מצוה". (שם מכתב ד').

לומר שמי שנתקלקל אחר ששב שתשובתו בטלה, בדרגה שהוא נמצא כעת הוא באמת חוזר בתשובה, כי אם הוא ישאר כל הזמן באותה הדרגה הוא באמת לא יחטא, אמנם בן אדם הוא בן אדם, והוא לא נשאר כל הזמן באותה הדרגה.

ויש להוסיף שמי שמכיר ויודע שמהר מאוד חוזר למצבו הקודם, חייב לחשוב על תחבולות איך לשמור על עצמו שלא יכשל עוד, שאם אינו מתבונן בזה הרי הוא מראה שלא איכפת לו שיחטא כלל, ונתבאר במקו"א.

תשובה מאהבה ותשובה מיראה

בגמרא יומא פ"ו ב' יש כמה חילוקים בין מי שעושה תשובה מאהבה לתשובה מיראה, ואחד החילוקים שמי שעושה תשובה מיראה זדונות נעשות לו כשגגות, ומי שעושה תשובה מאהבה זדונות נעשות לו כזכויות.

והרב זללה"ה ביאר טעם הדבר במכתבי התעוררות⁶, שמי שעושה תשובה מיראה הוא שב משום שהוא פוחד שיתנו לו עונש, וברגע שאומרים לו לא תקבל עונש הוא נרגע, ממילא זדונות נעשות לו רק כשגגות, כי זה מה שהוא חיפש, הוא הרי חשש מהעונש החמור של מזיד - ועל זה הוא לא יקבל עונש, מפני שכבר אינו כמו עבריין, ובדרך כלל השב מיראה מרגיש על השוגג שהוא לא אשם כל כך, ואינו מתיירא מענשו.

ולעומתו זה שעושה תשובה מאהבה, הרי הסיבה שהוא חוזר בתשובה לא העיקר בגלל העונש, אלא איכפת לו שעשה עבירה, אפשר להמחיש את הכאב של מי שנכשל בעבירה, במשל לאדם שזרק אבן ובטעות היא פגעה ברבו, אומרים לו אתה לא אשם, אבל הוא לא מוצא לעצמו מקום ממה שקרה בגללו, והצער הזה כואב לו

⁶ וז"ל במכתב משנת תש"ה מכתבי התעוררות ח"ב פ"א כ"ג "...והחילוק הוא בשגגה, כי מי שזכה לאהבתו יתברך אף אם שגג באיזה איסור היטב יחרה לו עד מות, כי על ידו נעשה דבר זולת רצון הבורא יתברך, - - - אבל מי שאין לו אלא יראה בהעדר אהבה, - - - ונמצא שזה אף שמתחרט על דברים שעשאם במזיד, ותשובה מועלת לאשוויי כדבר שאינו מתחרט עליו, וכגון האוכל כזית חלב ומצטער על שאכלו ונתחייב כרת, ומחצי זית גם עכשיו אינו פורש, שודאי לא יתכפר לו על איסור אכילת חלב בפחות מכזית, שהרי על זה טרם שב בתשובה, וזהו שאמרו בעושה תשובה מיראה שזדונות נעשות לו כשגגות, ר"ל כמדריגת החטא שאינו שב עליה", עכ"ל.

משום שבאמת איכפת לו מה שעשה, זה נקרא תשובה מאהבה לא שהוא פוחד ממה שיקרה לו, אלא איכפת לו התוצאה הרעה שיצאה ממה שעשה.

והרי מי שקצת מתבונן מרגיש חוסר נעימות גדולה מכל עבירה שעבר, כמו שמאריך הגר"ח מולאז'ין⁷ שמי שידע עד כמה הוא מחריב בכל חטא קל שלו בעולמות העליונים, ובבית המקדש העליון, ועד כמה הגביר את כוחות הטומאה בעולם, יתמלא בפחד וחלחלה, שהרי מחשבה אחת אשר לא טובה של יהודי פוגמת ומגבירה את כוחות הטומאה הרבה יותר מכל מה שעשה טיטוס בבית קודש הקדשים, ועל אחת כמה וכמה עבירה של בני תורה שהדרגה שלהם יותר גדולה, שורש נשמתם מגיעה למקומות גבוהים יותר, וממילא פוגמים יותר.

אם רק ירגיש את האי נעימות הזאת - מה נתנו לו בידיו ומה עשה עם זה, אם יתבונן בכך שכל צבא מעלה מחכים שיתקן את העולמות במעשיו הטובים, לאחר שנתנו לו את כל הכלים הנצרכים לכך' עם כל הסמכויות, ולבסוף הוא הגיע לכאן ושכח מכל ה'שליחות', והתעסק עם הדברים שלו - במצב הטוב.

אם רק היה מנסה לתאר לעצמו קצת את האי נעימות הזו, כמו שהיה הרב זללה"ה רגיל לומר בשביל מה צריך גיהנם, כאשר אדם יעלה לשמים ויראה את כל מה שהוא עשה...⁸, הצער הזה שכל אדם יכול להרגיש אותו אם רק יתבונן, אף שלכאורה לא

⁷ וז"ל בנפש החיים ש"א פ"ד בתוך הדברים שם "ובאמת כי האיש החכם ויבן את זאת לאמיתו. לבו יחיל בקרבו בחיל ורעדה. בשומו על לבו על מעשיו אשר לא טובים ח"ו עד היכן המה מגיעים לקלקל ולהרוס בחטא קל חס ושלום. הרבה יותר ממה שהחריב נבוכדנצר וטיטוס. כי הלא נבוכדנצר וטיטוס לא עשו במעשיהם שום פגם וקלקול כלל למעלה, כי לא להם חלק ושורש בעולמות העליונים שיהיו יכולים לנגוע שם כלל במעשיהם. רק שבחטאינו נתמעט ותש כביכול כח גבורה של מעלה. את מקדש ד' טמאו כביכול המקדש העליון. ועל ידי כך היה להם כח לנבוכדנצר וטיטוס להחריב המקדש של מטה - - - בעת אשר יתור האדם לחשוב בלבבו מחשבה אשר לא טהורה בניאוף ר"ל. הרי הוא מכניס זונה סמל הקנאה בבית קודש הקדשים העליון נורא בעולמות העליונים הקדושים ח"ו. ומגביר ר"ל כחות הטומאה והסטרא אחרא בבית קודש הקדשים העליון. הרבה יותר ויותר ממה שנגרם התגברות כח הטומאה ע"י טיטוס בהציעו זונה בבית קודש הקדשים במקדש מטה. וכן כל חטא ועון אשר כל איש ישראל מכני' בלבבו ח"ו אש זרה. בכעס או שארי תאוות רעות ר"ל. הלא הוא ממש כענין הכתוב (ישעיה סד) בית קדשנו ותפארתנו אשר וגו' היה לשריפת אש. הרחמן ית"ש יצילנו". עכ"ל.

⁸ כה היה הרב זללה"ה רגיל לומר "אני לא יודע בשביל מה צריך גיהנם, כשאני רואה את עצמי כמה צער יש לי כשאני נכשל במשהו, ולא יכול לישון ימים ולילות, וכל זה בעולם הזה, בשביל מה צריך גיהנם אין לך גיהנם גדול מזה, שאדם יבא לשם ויראה מה שעשה, והיה אומר בדרך השערה, שדוקא בשביל זה נברא הגיהנם, שאם האדם היה מרגיש את ההרגשה הנוראה הזו של ההפסד

מחברים לזה מספיק, אבל כשמתבוננים לרגע ומרגישים את הבושה, על זה נאמר גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות.

הרב זללה"ה היה רגיל לומר תתפללו עלי שאעשה תשובה מאהבה, שאז זה בלא דין ובלא יסורים, והיה מבאר הטעם משום שבתשובה מאהבה כל כך כואב לו מה שציער שהכאב הוא במקום יסורים...

סליחות - מבקשים

שמענו מהרב זללה"ה שחתנו של החפץ חיים התפלל באמירת סליחות ברגש וצעקה, והחפץ חיים שעמד לידו, סימן לו שלא יצעק כל כך, וכשהגיע אחר כך ל"עשה עמנו כמו שהבטחתנו", הוא סימן לו, עכשיו תצעק.

ההסבר לכך הוא שכשאדם מבקש סליחה כמו שצריך, הוא מרגיש אי נעימות, וממילא הוא מבקש בהכנעה ולא בצעקות, ורק כשמגיע לבקשה של זכות אבות, אז מתאים לצעוק.

צריך לחדד את הדברים, לא אומרים כאן שלא צריך לצעוק בסליחות, כי בודאי כל אחד שנרגש בסליחות, היכן שנרגש, חבל להפסיד את זה, ובודאי שלא ראוי להתעלם מזה.

אבל צריך להכיר שסליחות זה בקשה עם מעט אי נעימות!.

עוד שמענו מהרב זללה"ה שהיה אדם אחד שאמר שהוא הולך לומר סליחות, אמר לו החפץ חיים: סליחות להגיד? הקדוש ברוך הוא אומר שהוא סולח, אנחנו צריכים 'לבקש'.

אין הכונה לעשות שינוי באמירת הסליחות, רק שאדם יזכור לרגע את הבושה שיש לו ממה שעשה בעולם, ויבקש באמת כמי שמבקש סליחה.

ממה שיכל לעשות טוב ולא עשה, לא יהיה לו שום הנאה ועונג מעולם הבא, כי כולו יהיה רק כאב וצער ולא ימצא את מקומו שם, ובשביל זה נברא הגיהנום בשביל לנקות אותו, שיוכל לחיות בעוה"ב.

גם לא צריך לשבת כל הזמן עם חידוד ההרגשה... מספיק שרגע אחד לפני הסליחות או בסליחות הוא יזכור את הפרט הזה, זה מספיק בשביל כל הסליחות כמו שכתב הגר"ח מולאזין שמי שבתוך הלימוד יש לו רגע אחד של לשמה, זה כבר עושה את כל הלימוד ללשמה, ומביא על כך ראיה מגמרא, גם מי שאין כונתו לשמה, כגון שלומד בשביל כבוד או כל דבר, ובאמצע הלימוד יש לו איזה רגע שבאמת מעניין אותו איזה פרט מה כתוב כאן, זה כבר לשמה.⁹

לזכור את הפרט הזה להקדים לחשוב לרגע שבאים כאן לבקש משהו עם הרגשה של חוסר נעימות, כמו שאדם מרגיש לא נעים כשציער את רעהו, מה עשיתי, נחשוב לרגע מה ציפו מאיתנו ומה עשינו, ומה עושה כל עבירה או כל ביטול תורה, וכמה שאדם יותר קרוב הוא מרגיש יותר את הבושה במעשיו.

להאמין בכח התשובה

ההרגשה שחושבים שעל עבירות מסוימות אין סיכוי להגיע לתשובה שלימה, כאילו הדבר אבוד מראש, ובין כה זה לא יהיה, או שמרוב עוונות לא יתכן שאצליח להינקות מכולם, זה הכל כוחו של יצר, צריך להאמין בהבטחה הזו של התשובה, אמנם זה באמת הבטחה שאי אפשר להבין אותה, אבל דוקא משום כך היא נבראה לפני שהעולם נברא, כדי שתוכל לתקן את העבירות משרשם.

הגר"ח מולאזין מאריך בכל זה, מהו המחודש של תשובה, עוד ביאר שם הגר"ח ז"ל על פי דבריו מה שאמרו כל האומר הקדוש ברוך הוא ותרן יותרו חייו, וקשה למה לא אומרים שהקדוש ברוך הוא ותרן, הרי מידת הותרנות היא מידה טובה, אבל באמת המציאות כך היא שאין זה עונש שהקדוש ברוך הוא מעניש את האדם משום

⁹ וז"ל נפש החיים פרק ג' "שכיון שעסק בתורת ד' בתמידות בלתי ספק שהיה כונתו פעמים רבות גם לשמה כמו שהבטיחו רז"ל שמתוך שלא לשמה בא לשמה כי אין הפי' דוקא שיבא מזה ללשמה עד שאחר כך יעסוק בה תמיד כל ימיו רק לשמה אלא היינו שבכל פעם שהוא לומד בקביעות זמן כמה שעות רצופים אף שדרך כלל היתה כוונתו שלא לשמה עם כל זה בלתי אפשר כלל שלא יכנס בלבו באמצע הלימוד על כל פנים זמן מועט כונה רצויה לשמה ומעתה כל מה שלמד עד הנה שלא לשמה נתקדש ונטהר על ידי אותו העת קטן שכיון בו לשמה".

שהוא כועס עליו, אלא זו מציאות שהאדם ברא לעצמו את הגיהנם במעשיו, ועשה את הקלקולים שעשה, והחריב את העולמות שהחריב, עכשיו שהוא מקבל את העונש אין זה צער שהקדוש ברוך הוא מעניש אותו אלא זו מציאות שיצר גיהנם כזה, וממילא לא מספיק מה שהקדוש ברוך הוא יוותר לו, שהרי מציאות העונש קיימת, והעולמות שהחריב לא נבראים מויתור, ועל מנת שיתקן כל זה הקדוש ברוך הוא צריך להרוג את המזיק שברא ולבנות ההריסות שהרס, זה לא ויתור, זו מתנה! - ואדרבה כשהוא אומר שהקדוש ברוך הוא ויתר, הרי זה מתפרש שלפעמים אינו מוותר, והאמת שאין כאן מניעה מויתור, אלא צריך תיקון ובניה, כמו שכתוב "אם רָחַץ ד' אֶת צִאֲת בְּנוֹת צִיּוֹן וגו'", כביכול עד כאן הדברים מגיעים.

בכח התשובה התחדש, [ובראו את זה לפני שהעולם נברא] שיש בה כח לתקן, צריך להאמין בכח התשובה ולהתייחס לזה נכון ולא להרגשת היאוש שהיצר הרע נותן.

להאמין בתשובה! נגד כוחו של יצר, אם אדם היה מאמין שהוא מתקן, הוא כל הזמן היה מתקן, אבל הוא מרגיש שזה 'בור בלי תחתית', מי שזוכה להאמין זו גם כן דרגה טובה, אם אדם היה מאמין שבאמת יורד לו כל פעם מחשבונו הפרטי של עוונותיו, ויורד מהקלקול של העולם, ולא זו בלבד אלא שבונה בחזרה מה שהחריב, הוא היה מלא שמחה כל הזמן, ובכל פעם שאומר סליחות הוא מרגיש 'הנה ירד לו', הוא תיקן מה שהחריב, הוא בנה עולמות, בכל פעם שהתרגש מעט בסליחות הוא נעשה טהור יותר.

הבעיה היא ששום דבר לא מרגישים לא בעבירות ולא בסליחות, ומה היא העצה לזה? לאנשים במצבנו כמו שהוא, כפי שהזכרנו לעיל, להקדיש רגע אחד לזכור את הבושה שבעבירה, ואת התקוה שבסליחה, והרגע הזה יקדש את הכל, להאמין בזה גם אם לא מרגישים, להאמין בהבטחה, ואז מתייחסים לכל הענין אחרת.

בין אדם לחבירו

חילול השם

הגמרא ב'ומא פ"ו א' מביאה כמה דוגמאות מהו חילול השם, ובתוך הדברים מדברי הברייתא "מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה - וְאוֹ כֵּה מְקוֹלְקֵלִין מַעֲשִׂיו וְכֵה מְכוּעֵרִין דְּרָכָיו".

נתבאר כאן שמי שלומד תורה ועושה מעשים שאינם מתוקנים, הבריות אומרות עליו ועל כל סובביו 'אוי', אוי שלמד אוי שלימדוהו, ולכאורה יש כאן שאלה: מה הם רוצים מהתורה, וכי הם חושבים שהתורה מלמדת לעשות כן, הרי כולם יודעים שהתורה מלמדת הדרך הישרה, ו'הוא' זה שלא מקיים את התורה, אם הוא לא מקיים מה זה אוי לו שלמד ולאביו ולרבו שלמדוהו תורה.

על פי הפשט יש לפרש שאדם שהוא בן תורה והוא לא מדבר בנחת, ואין משאו ומתנו באמונה, הוא משתמש בכח התורה שלו, ומנצלו לצרכיו, אם אינו מדבר בנחת היינו מפני שמרגיש מעל העם - הוא מרגיש את עצמו יותר וזכותו לתבוע בכח, ואם נושא ונותן בערמומיות היינו מפני שלמד תורה ונעשה חריף לרמות, הוא נעשה יותר חכם בכח התורה ועל ידי כך יודע להתחכם, ולהתנהג בערמומיות, - תולים את הקלקול בתורה¹⁰.

אבל רואים בגמרא מעבר לכך - שכל התנהגות שאיננה ראויה זה חילול השם, לומדים מהגמרא שיש תופעה נוספת, שגם בני אדם שיודעים שהתורה מלמדת את הדרך הישרה, מכל מקום כשהם נפגשים בהתנהגות גרועה של בני תורה, היצר הרע מנצל את זה להעלות חמתם על התורה, ומרגיע בזה את מצפונם לעזוב דרך התורה,

¹⁰ והגמרא מסיימת על כך ועליו הכתוב אומר {וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וַיַּחֲלִלוּ אֶת שֵׁם קִדְּשֵׁי} {בְּאֵמֶר לָהֶם עַם ד' אֱלֹהֵי וּמֵאֲרָצוֹ יִצְאוּ}, ורש"י פירש שהחילול השם הוא מה שהגויים אומרים למה הקדוש ברוך הוא לא הציל אותם, וזה קצת קשה שהרי כאן כתוב שאומרים כמה מקולקלין מעשיו, ויתכן לפרש שכאשר הגוים רואים התנהגות ישראל בגולה, אומרים שהיה ראוי שהקדוש אל ד' יתנהגו בעדינות ובייחוס, וסבורים הם שבגלל שייכותם להקדוש ברוך הוא הם מזלזלים באומות ונוהגים עמהם ברמאות ובזיון.

אם לעזוב דרך התלמידי חכמים או לעזוב דרך התורה לגמרי, וזהו לשון הבריתא שהבריות אומרות אוי לו ואוי לאביו ואוי לרבו, זהו כוחו של יצר הרע להשתמש בכל דבר למטרותיו.

על בני תורה אומרים הכל, ואין חילוק אם זה קשור או לא, רואים שהחובה של הזהירות שלהם היא יותר ממה שמספיק להיות יהודי טוב, כי תמיד מחפשים אותם, והרבה מעבר לכך כתוב בגמרא על אב"י שכשקנה בשר משני שותפים, הוא חשש שמא אחד מהם לא ידע שהוא שילם, ויהא בזה חילול השם, לכן נתן זוז לכל אחד מהשותפים, ואחר כך קירב את שניהם יחד ועשה חשבון, ורבי יוחנן אמר על עצמו שכשהולך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין זהו חילול ד', אבל זה לפי הדרגות של האמוראים שם, ואין כל אלו חובה על כל אחד.¹¹

את התופעה הזו צריך לדעת, שמבני תורה דורשים יותר, כי עמי הארצות מנצלים את זה, תמיד המצפון של היהודי יודע שהבני תורה הם יותר, וכדי להרגיע את המצפון הוא נתפס על כל דבר שהם עושים, אף על פי שיש להשיב מה הקשר?, איך אתה מרגיע את המצפון שלך?, וכי בגלל שפלוני שלמד מתנהג כך זו סיבה שלא שלא תתקרב, אדרבה, תהיה אתה היהודי הטוב!, אבל ככה זה - היצר הרע מנצל את חולשתו של הלומד, כדי לפטור את כל הרואים מכל יראת שמים, - ובפרט בעקבתא דמשיחא שאמרו קטיגוריא בתלמידי חכמים, יש עליהם הרבה מקטרגים.

והדברים מצויים בהרבה הנהגות של ערמה בכדי לחסוך כל מיני דברים, ולפעמים יש בהם גם חששות של גזל, יש דברים שמרשים לעצמם לעשות ולא תמיד זה הכי 'חלק', והזכירו בזה הנושא של קופות החולים, ולנסוע באוטובוסים בלי לשלם, יש באלו ומעין אלו קצת חששות, מצד חילול השם זה ודאי חששות גדולות, ומצד גזל צריך לעשות שאלת חכם.

למדנו מכאן גודל חיוב הזהירות של בני תורה שכל מעשיהם נבדקים ונחקרים ע"י הבריות, וממהרים ללמד עליהם חובה, כי זה מיקל על נקיפות המצפון שלהם, שמעורר אותם אל האמת הצפונה שנשמתם, הזהירות הנדרשת מבני התורה בכל

¹¹ שהרי אב"י גופיה הביא דהברייטא הנ"ל זהו חילול השם.

מיני דברים היא יותר ממה שמספיק בשביל להיות יהודי טוב ופשוט, כי מחפשים אותם, ולא רק שמחפשים אותם, אלא הדבר משמש גם להרגיע את המצפון.

ומצינו בגמרא שאדם חשוב צריך יותר להזהר מעיקר הדין, כמו שאמרו "אדם חשוב שאני", ומצינו בגמרא מועד קטן "ב' שרבי אמי הקפיד על רבי יהודה נשיאה שנהג קולא בדבר מסויים, ושאלו בגמרא למה הוא הקפיד הרי זה באמת מותר, ותירצו "אדם חשוב שאני", וכן אמרו בגמרא שבת קמ"ב ב' אמר אביי אי לאו דאדם חשוב אנא, ופירש רש"י ואני מחמיר על עצמי שלא ילמדו ממני להקל באיסורים, וכן בכמה מקומות בש"ס, וכן שנינו בשביעית פ"ח מ"א דמרחץ שהסיקוה בתבן ובקש של שביעית מותר לרחוץ בה, ואם מתחשב הוא {דהיינו אדם חשוב} הרי זה לא ירחוץ בה, ואמרו בירושלמי שרבי יהושע בן לוי הלך מלוד עד בי גוברין להתרחץ אף על פי שהיה מרחק רב, כדי להחמיר שלא להשתמש במרחץ של לוד, וכהיום כל הבני תורה בגדר אדם חשוב לענין זה.

כיצד ניתן שלא להאמין ללשון הרע

בבבא בתרא קס"ד ב' "אמר רב עמרם אמר רב, שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום הרהור עבירה, ועיון תפלה, ולשון הרע", וביארו בגמרא שם דהיינו "אבק לשון הרע", ועוד שם קס"ה א' אמר רב יהודה אמר רב: רוב בגזל, ומיעוט בעריות, והכל בלשון הרע, וגם על זה ביארו שם שהכונה לאבק לשון הרע.

בהלכה כתוב שאסור להאמין ללשון הרע, ומצד שני כתוב שאסור גם שלא להאמין ללשון הרע¹² - 'למיחש מבעי', לכאורה יש לשאול מה דורשים מהאדם, וכי דורשים ממנו שיאמר אחרת ממה שחושב, העיקר שיגיד שהוא לא מאמין?, הרי שמע זאת מאדם נאמן, והוא משוכנע שהסיפור הוא כמו שסופר לו, מה דורשים מהאדם?, להיות תמים? לשמוע סיפור ולהגיד אני לא מאמין?, הרי הוא שומע את הכל עם פרטים מדויקים.

¹² ומקור האיסור שלא לקבל לשון הרע מבואר בפסחים ק"ח א' אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה כל המספר לשון הרע, וכל המקבל לשון הרע, וכל המעיד עדות שקר בחבירו - ראוי להשליכו לכלבים, ומאידך מבואר בגמרא נדה ס"א א' מדברי רבא שצריך לחשוש ללשון הרע, ומובא שם שהיו שנתבעו על שלא חששו ללשון הרע ששמו.

אצל רוב בני אדם נראית ההלכה הזו כחומרא שלא ניתן לקיים אותה אלא אם יהיו "תמימים" או ש"ירמו את עצמם" לחשוב שלא מאמינים, הרי המספר הוא אדם נאמן ולא ימציא דברים סתם, ומספר עובדות ברורות שא"א להמציא אותם, ואיך נשלה את עצמנו שהכל שקר ואסור להאמין.

והתשובה היא: באמת לא דורשים מהאדם לחשוב דברים לא הגיוניים, אלא היות וכבר היו לו בחיים הרבה מקרים שהיה בטוח באמיתות הסיפור, ולבסוף התברר שהיתה זו טעות, למרות שאף אחד לא התכוין לשקר, והרי כל אדם נתקל בדברים מעין אלו, זה לא רעיון חדש שצריך להמציא אותו, זה דבר מצוי, רק שאין האדם גילגל להחזיק בראש את האפשרות...

כשנפגשים כמה פעמים בסיפורים שנוצרו מכל מיני טעויות, כפי שמצוי שאדם שמע משפט מסוים, והבין בפשטות שזה נאמר בענין פלוני, והעביר את הדברים הלאה, וזה גרם המשכים, ולפעמים נוכח במריבה ואינו יודע את תחלת הענין, ולפעמים מקור המידע הוא משונאים או מבעלי דמיונות, והמספר אינו יודע דבר זה, והוא מכיר את המספר כאדם נאמן וישר, וזה נכון ברוב המקרים, אבל כאן היה שינוי קטן שהפך את כל המובן וכיוצא בזה, כל אדם נפגש בזה בחייו, ולכן חייבה התורה לברר את הדברים במקורם "לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְּךָ הוֹכִיחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֶטֶא" - תדבר איתו וברוב פעמים תווכח שזה לא היה כמו ששמעת, לפעמים ההיפך הגמור ולפעמים חוסר זהירות.

מי ששומע סיפור מפי שני אנשים נאמנים מאוד, והאחד יספר כך והשני בצורה שונה, הרי אף ששמע זאת מפי אדם נאמן, יוכל בקלות לפקפק באמינות הסיפור, שהרי יש לו לפניו שני אפשרויות, ובהכרח יאמר מעצמו שיש גם אפשרות אחרת.

והחכמה היא לייצר בראש אפשרות מה יכול להיות ולמה יכול להיות... גם כאשר אין כאן את האדם השני, ואמנם זה דורש עבודה עצמית, כמו כל דבר שהאדם משוכנע בו, שבשביל לשמוע דעה אחרת צריך רצון ועבודה במאמץ שכלי נגד העצלות והכישורים הטבעיים, והרי גם ב'לימוד' כשהכל נראה ברור עם כל הנתונים, זו עבודה לשמוע דעת הניגוד.

והאדם בימי חייו מלא במקרים שכאלו, ורק צריך לפקוח את עיניו וללמוד מהם לעת נסיון, למשל מגיעים ומספרים לו שפלוני צעק על פלוני, והוא שומע את כל פרטי העובדות וכל הענין שמסביב, ושההוא בכה והיה מסכן, לכאורה מה רוצים שיעשה כעת?, הרי שמע עובדות כל כך מדוייקות מאנשים נאמנים, ובפרט שהרי ההלכה אומרת שצריך לחשוב אולי זה באמת נכון, ובאמת ברגע יכול להשתנות כל הענין כשבאים ואומרים לו דע לך ש'פלוני' הזה אמנם עמד שם אבל לא הוא זה שצעק, אלא שהוא ראה אותו שם מדבר בלהט, ובאותו רגע השמיעו לו את ענין הצעקות שהיו, והוא הכיר אותו כ'צעקן' ומתוך בהלתו ייחס את הכל אליו מבלי לבדוק.

משל נוסף, אדם ששומע על פלוני שהכה את רעהו, נוח לו להאמין, וצריך מאמץ לחשוב אולי זה לא היה מִכָּה ממש, אולי רק החזיק מקל בידו וכמעט הכהו, או שהמספר לא ראה ממש אלא את ההתקהלות והצעקות והבכיות, ועוד כל מיני אפשרויות, האדם צריך להתאמץ מעט, בשביל להכניס ללבו אפשרויות שונות מקריאת סיפורים בלבד, ולכן הוא מקבל את הדברים כמו שהם, והתורה "מזכירה לו" אל תשכח שיש טעויות, ואל תהיה בטוח, כי כבר נוכחת כמה פעמים שטעית.

כשמתבוננים בזה הרי ההלכה הזו פשוטה ומובנת מאד לחומר הענין, כי אם האדם היה יודע שאם הוא טועה הוא מפסיד אלף דינרי זהב, הוא לא היה משלים עם זה בלי בירור טוב, אבל כעת נוח לו שלא להתאמץ, והתורה אומרת לו שהענין מספיק חמור ושהוא חייב לשים לבו להתייחס לענין בחשדנות מסוימת, עד שיווכח בעצמו שהדברים נכונים, כמו שאמרו בגמרא על דוד המלך ע"ה שקיבל את הלשון הרע על מפibusת בגלל שראה בו דברים הניכרים שהלשון הרע אמת.

אומרים לו לאדם אתה חייב להתבונן בכך שהרבה מקרים ששמעת התבררו שלא היו בדיוק כך, ובהכרח תבין שגם פה זה יכול להיות.

זו עבודה גדולה, אבל לא דורשים שתלמד את הסיפור ותעמיק בסוגיא הזו מה יתכן שהוא טעות, והאם אפשר כך או כך, כי לא תמיד יש לאדם את הכוחות והסבלנות לייצר לעצמו סיפורים אפשריים, אלא תכניס לראש פקפוק קבוע בכל הסיפורים, היות וכבר נוכחתי לראות כמה פעמים שזו טעות, לא אקבל את הסיפור הזה כדבר ידוע, שפלוני עשה לי כך או אמר עלי כך.

קורה הרבה דברים כאלו, הרי אפשר לומר שרוב ההשקפה שלנו על בני אדם בנוי מלשון הרע, אמנם לשון הרע לתועלת לצורך אבל הכל מלשון הרע שלכאורה נאמר בהיתר, אני הרי מכיר את פלוני, כי פלוני סיפר עליו כך וסיפר עליו כך, ועם קצת פקפוק בעובדות כל התמונה משתנה.

אסור לזלזל בסיפור, למיחש מבעי, ולא צריך להיות תמים ולומר "אני לא מאמין", ולייצר ולשכנע את עצמו בסיפור כזה שגם הוא לא יקנה, זה סתם מילים, אבל להחזיר לעצמו את מה שכבר נוכח כמה פעמים לראות, נפגשת בזה פעם?, אתה חייב להכניס לך לראש שגם זה בא בחשבון!.

ולהאמור הרי מה שהתורה אמרה לא להאמין זה דבר פשוט, אין כאן חידוש הלכתי, אלא הגדרת המציאות, שעל האדם לדעת שמצוי הרבה מאד טעויות מכל מיני סיבות, ועליו לזכור את המציאות הזו ולא להגרר אחר היצר הרע שמשכיח את המציאות ומחזק את האדם להאמין בודאות, אין כאן הוראה אלא ידיעה בעלמא, תכניס ללבך את המקרים שנוכחת בעצמך שהסיפורים לא היו נכונים, לגמרי, או במקצת, או ההיפך הגמור, ואל תשכח מזה בסיפור הזה, כי היצר הרע משכיח מן האדם את מה שיודע, ונוח לאדם שלא להתאמץ ולחשוב דבר שאין לו את הכלים לזה כרגע.

האיסור להאמין ללשון הרע אינה מצוה להתחסד ולרמות את עצמו, אלא ידיעת המציאות שהאדם מכירה היטיב, וחובתו לזכור את זה, אף על פי שאין לו בלבו את הכלים לדמיין איך יכול להיות שהסיפור לא היה כך, ואמנם זה מאמץ מסוים, אבל חובתו להתאמץ בגלל שהאמת שרבו המקרים שהסיפור טעות.

ואפשר להוסיף שלא מצוי כלל שהדברים מדויקים, שבכל סיפור משתתף גם האדם, ואם הוא בטוח בדבריו ומטרתו להסביר גם לשני כך, הרי הוא מתאים את הסיפור לפי הבנתו, למשל ראובן צעק על שמעון, אבל קודם לכן ישבו ודיברו בנחת רבע שעה וכן אחר כך דיברו בנחת, ואמנם הסיפור אמת אבל צעקה מתוך שיחה אין לה שום משמעות, והרב זללה"ה היה רגיל לומר כשבא אדם לספר לי על פלוני, אינני יודע מה האמת, אבל אני יודע בודאות שזה לא בדיוק כמו מה שהוא מספר, והיה מספר על הג"ר שמואל סלנט ז"ל שבא אדם לפניו בצעקות רבי פלוני הכה אותי,

אמר רבי שמואל לתלמידיו רוצו תראו איפה פלוני נמצא, בטח הוא התמוטט מרוב מכות (שקיבל מאדם זה) עד שאיננו מסוגל להגיע עד לכאן.

להתפלל לדעת כיצד לקבל את היסודות

בכל המכשולות שבין אדם לחבירו, בדרך כלל שעת הנסיון היא, בשעת החלטת היסודות של המריבה, כי לאחר שהונחו היסודות, והוא פועל על פיהם כדבר ידוע, הרבה פעמים הוא לכאורה צודק, והאתגר הוא שלא לטעות ביסודות, אדם שומע שפלוני עשה לו או דיבר עליו כך וכך... היסוד היה בנוי מלשון הרע, לשון הרע של למיחש מבעי, ההמשך של פעולותיו הם כבר תהליך שהוא צודק, וצריך הרבה סייעתא דשמיא לא לטעות בזה.

אדם שסיפרו לו שעשו לו משהו, או שבאמת עשו לו משהו, צריך להתרגל לתפילה מיוחדת מאוד, לא פעם ולא פעמיים, איך לעבור את המקרה הזה, בין אם זה סכסוך ממש או שסיפרו לו דבר שגורם לו קצת שנאה לחבירו, עליו להתמקד בזה בתפילה אמיתית מעומק הלב, שיעזרו לו איך לקבל את זה בצורה נכונה, האם להתייחס לסיפור הזה כאמת, ואם זה אמת איך להתנהג עם זה בצורה נכונה, והוא חוסך בזה סיכון של איבוד כל החיים שלו, כי בטעות ביסוד הרי זה מחיר של כל החיים.

ומצאנו בדברי חז"ל שיתכנו טעויות שכאלו גם אצל גדולי עולם, בגמרא שבת נ"ו א' מובא המעשה בדוד המלך ע"ה בברחו מפני אבשלום בנו, ומפיבושת נכדו של שאול המלך רצה להתלוות אליו אבל עבדו ציבא רימהו, ולא יכל לילך בעצמו היות והיה פיסח בשתי רגליו, ובכל אותם ימים שברח דוד נהג מפיבושת בעצמו מנהגי אבילות, ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כבס למן היום לקחת המלך עד היום אשר בא בשלום, וציבא עבדו הלך בעצמו אל דוד והנה ציבא נער מפי בשת לקראתו וצמד חמרים חבשים ועליהם מאתים לחם ומאה צמוקים ומאה סני ונגבל יין, ויאמר המלך אל ציבא מה אלה לך, ויאמר ציבא החמורים לבית המלך לרכב והלחם והסניץ לאכול הנערים והיין לשתות היעף במדבר, וכשנשאל ואתה בן אדניך - למה לא הגיע גם מפיבושת, השיב שהוא מצפה שעתה תחזור המלוכה אליו, [לאחר שימות דוד על ידי אבשלום], "הנה יושב בירושלם כי אמר היום ישיבו לי בית ישראל את ממלכות אבי", ודוד קיבל את דבריו "ויאמר המלך לצבא הנה לך כל אשר למפיבושת

וַיֹּאמֶר צִיבָא הַשְׁתַּחֲוִיתִי אֲמָצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן כִּשְׁחֹזֵר דּוֹד "וַיְהִי כִּי בָא יְרוּשָׁלַם לְקִרְיַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה לֹא הִלַכְתָּ עִמִּי מִפִּיבִשֶׁת, וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עֲבָדִי רָמְנִי כִּי אָמַר עֲבָדְךָ אֲחֻבְשָׁה לִּי הַחֲמוֹר וְאֶרְכֵּב עָלֶיךָ וְאַלְךָ אֶת הַמֶּלֶךְ כִּי פֶסֶח עֲבָדְךָ", וְדוֹד הַמֶּלֶךְ מִתּוֹךְ הַסֶּפֶק אָמַר שִׁיחֲלֹקוּ אֶת הַשְּׂדֵה, "וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה תִּדְבֹּר עוֹד דְּבָרֶיךָ אֲמֶרְתִּי אִתָּהּ וְצִיבָא תִּחְלֹקוּ אֶת הַשְּׂדֵה".

וְנִחֲלֹקוּ בַּגְמֵרָא הָאֵם דּוֹד חֲטָא בְּכַךְ שֶׁקִּיבֵּל לִשְׁוֹן הָרַע מִצִּיבָא, אוֹ שֶׁהָיָה וְרָאָה בּוֹ סִימָנֵי אֲבִילוֹת, וְגַם הִתְרַעַם עַל דּוֹד עַל שֶׁהֵאֱמִין לְצִיבָא בְּדִיבְתוֹ הָרַעָה, חֲשַׁב שֶׁזֶּהוּ סִימָן שֶׁאֵינוֹ שִׁמַּח בְּכַךְ שֶׁחֹזֵר בְּשִׁלּוּם, וְאִם שֶׁהָיָה זֶה טְעוּת, מִכֵּל מְקוֹם מִצִּידוֹ הוּא רָאָה בְּכַךְ דְּבָרִים הַנִּיכָרִים, וְלִכְךָ לֹא הָיָה בְּכַךְ חֲטָא.

רוֹאִים שֶׁיֵּשׁ כָּאֵן דְּבַר גְּבוּלִי, כִּי מֵאוֹתָהּ נִקּוּדָה שֶׁהִתְאֲבַל עַל צַעְרוֹ אֲפֻשֶׁר לִרְאוֹת לִגְמָרֵי הַפּוֹךְ, וְיֵשׁ גַּם צַד בַּגְמֵרָא שֶׁהָיָה בְּכַךְ חֲטָא.

עֲלִינוּ לְהִתְבּוֹנֵן שֶׁבְּכָל מִצְוָה שֶׁל בֵּין אָדָם לְחֻבְרֵי שְׁנִקְלָעִים אֵלָיו יֵשׁ לִפְנֵינוּ אַחֲרִית לְכָל הַחַיִּים לְהִשְׁלֹכּוֹת שׁוֹנוֹת, צָרִיכִים לְהִתְמַקֵּד בְּנִקּוּדָה הַזֶּה, שֶׁכֵּל מִי שֶׁנִּתְקַל בְּכֹזָה מִצְוָה צָרִיךְ תְּפִילָה מִיּוֹחֶדֶת מְאֹד לֹא אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים עַד שִׁיעֲזְרוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם לְהַבִּין וּלְהַגִּיעַ לְאַמֶּת אֵיךְ לְהִתְנַהֵּג בָּהּ, לִפְעָמִים אֵיךְ לְוֹתֵר, וּלְפְעָמִים אֵיךְ לְקַבֵּל אֶת הָאֱמֶת.

זֶה יֶסוֹד גָּדוֹל כִּי כָל הָעוֹלָם בְּנוִי עַל הַטְעוּיוֹת הָאֵל, כָּל הַחַיִּים שֶׁל הָאָדָם וּבְכָל מָה שֶׁהוּא נִתְקַל בַּחַיִּים, וְאִם כֹּאשֶׁר נִתְקַל בְּבִנֵּי בֵּיתוֹ בְּאִיזָה דְּבַר שֶׁלֹּא מוֹצֵא חֵן בְּעֵינָיו, כִּשְׁהוּא נִמְצָא בְּפִרְשֵׁת דְּרָכִים, לְהִשְׁקִיעַ תְּפִילָה מְעוֹמֵק הַלֵּב, שִׁידְרִיכּוּ אוֹתוֹ, וְלֹא ח"ו שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲנִישׁ אֶת פְּלוֹנִי אוֹ שִׁיעֲמִיד אוֹתוֹ עַל הָאֱמֶת, אֲלֹא שִׁיעֲזוֹר לִי אֵיךְ לִרְאוֹת אֶת הַדְּבָרִים.

שׁוּה לְהִשְׁקִיעַ בְּזֶה תְּפִילָה מִיּוֹחֶדֶת מְעוֹמֵק הַלֵּב כִּי לִפְעָמִים שׁוּה לְאָדָם לְשַׁלֵּם אֶת כָּל הַחַיִּים בְּשִׁבִּיל טְעוּת כֹּז, וְכִמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁבַּהֲמִשָּׁךְ הַמְרִיבָה כִּבֵּר כּוֹלֵם צוֹדֻקִּים, הַשְׂאֵלָה הִיא רַק אֵיךְ זֶה הַתְּחִיל.

סֵתֵם כֵּךְ מִבְּחִינָה מִצִּיאוֹתִית הַרְבֵּה יוֹתֵר טוֹב לְאָדָם שֶׁעוֹזְרִים לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם לְתַקֵּן אֶת עֲצָמוֹ וְאֵיךְ לְהִשְׁתַּפֵּר, מֵאֲשֶׁר שֶׁעוֹזְרִים לוֹ בְּלִהְעִמִּיד אֶת הַשְּׁנִי עַל טְעוּתוֹ, כִּי כִשְׁעוֹזְרִים לוֹ, הוּא הַרְבֵּה יוֹתֵר מִתְקַדֵּם, הוּא הַרְיוּחַ מִכֵּל הָעֵנִין, אֲבָל כִּשְׁהִעֲזָרָה הִיא לְהִעֲמִיד אֶת חֻבְרֵי עַל מְקוֹמוֹ, הוּא נִשְׁאָר בְּלִי רוּחִים.

המעשים הקטנים גורמים את המעשים הגדולים

כתוב במשנה באבות פ"ד מ"ב "בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה", ובאבות דרבי נתן פרק כ"ה "אם עשית מצוה אחת ואין אתה דואג מאותה מצוה **סוף שהיא גוררת מצות הרבה**, העובר עבירה אחת ואינו דואג מאותה עבירה **סוף שהיא גוררת עבירות הרבה**, שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה", ובמדרש תנחומא פרשת ויקרא "שנו רבותינו מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, לא יצר אדם על עבירה שעשה בשוגג אלא **שנפתח לו פתח שיחטא ואפילו בשוגג ואפילו במזיד**, ולא ישמח אדם על מצוה שבאה לידו אלא **על מצות הרבה שעתידות לבוא לידו**".

נתבאר כאן שלא נחשוב שמצוה קלה זה דבר מועט, אלא יש להתייחס לכל מצוה אפילו קלה כאילו היא מצוה חמורה, שאם לא יעשנה הרי הוא מפסיד הרבה מצוות, שכיון שמצוה גוררת מצוה הרי הוא מפסיד את המצוות הנגזרות, ולפעמים הם חמורות וגם מרובות, כל דבר טוב מחזק את היצר הטוב, והיצר הרע נכנע בעל כרחו, וכשמגיע לפניו דבר נוסף הוא כבר מחוזק לקיים גם את המצוה הבאה, האדם שעושה מצוה הוא קרוב יותר אל הטוב, ובקל מקיים את המצוה הבאה אחר כך, ועבירה גוררת עבירה, ואם נכשל אדם בעבירה בשוגג קרוב לאונס יחפש אם פשע בהנהגה שאינה טובה שעבירה גוררת עבירה, אפי' אינה עבירה ממש, אבל כח גרירה יש בכל דבר.

וכן אמרו וְשִׁמְרָתָם אֶת הַמִּצְוֹת - שלא יחמיצו, ומפרשים ושמרתם את הַמִּצְוֹת מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, כלומר אל תשהה את המצוה לעשותה אחר כך, אלא תעשה מיד, כמו שממהרים במצות שלא יהיו חמץ, כי אם מזדמן לך לעשות כעת, חטוף ועשה שמא יהיו מעכבים אחר כך, ואז תחמיץ את ההזדמנות לעשות.

והתנא מוסיף עוד סיבה שבגללה מצוה גוררת מצוה, ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה, כי מן השמים נותנים לאדם שכר על המצוה שעשה שבזכותה יזכה לעוד מצוה, בתחילה אמרנו מצוה גוררת באופן טבעי, והוסיפו עוד שיש בזה שכר מיוחד מן השמים, ואפשר להוסיף מה שכתוב מהגר"א במשלי שכאשר אדם עושה מצוה נברא מלאך שתשוקתו שיעשה עוד פעם אותה מצוה, שהמלאך נברא רק

לתועלת הזו, ואם כן השכר של המלאך שנברא הוא עוד מצוה, וכן להיפך בעבירה, נברא מלאך שכל תשוקתו שיעשה עוד פעם עבירה זו, ובזה מיושב לשון שכר עבירה שזה כלפי המלאך.

מוזכר במדרש בפרשת כי תצא על המציאות הזאת של מצוה גוררת מצוה, אדם עושה שילוח הקן שזו מצוה קטנה, ואחר כך זוכה ל"כי תבנה בית חדש", ואחר כך למצות כלאים בשדה ובבהמה, ואחר כך מצות ציצית, גדילים תעשה לך, איך שגלגל המצוות מתחיל מדבר קטן, ולעומת זה כתוב שמי שנושא יפת תואר גורר אחרי זה בן סורר ומורה, ואחר כך זקן ממרא, ואומרים שם מה הפגם ביפת תואר הרי התורה התירה יפת תואר, ומשיב המדרש אמנם כן אבל התורה רמזה לך שהיא רוצה שתשלח אותה "והיה אם לא חפצת בה", אמנם נכון שזה מותר, אבל היא אמרה לך "וגילחה את ראשה"¹³, ועיין עוד סנהדרין ק"ז א'.

צריך לדעת את המושג הזה שיש 'גלגל' בחיים ושל מצוה גוררת מצוה, אדם מזלזל בדבר קטן, ואומר הרי אני לא חייב, וזה לא כזה ענין גדול, אדם מתעורר בתשובה והוא חושב לתקן איזה דבר קטן, ואז הוא מזלזל בזה, ה'משהו' הקטן הזה יכול להיות כל החיים שלו, נכון שזה לא 'כזה...', אבל הכח של מצוה גוררת מצוה זהו בכל מצוה כי זה מחזק את היצר טוב על יצר הרע, וזה גלגל אחד לכל החיים וזה מצוי בכל תחומי החיים, בהרבה דברים קטנים, הרבה פעמים שהדברים הקטנים הם אלו שגררו את הדברים הגדולים.

אם אדם רוצה להתחזק במשהו, ועולה לו איזה דבר קטן - יתפוס אותו מיד, ולא יזלזל בזה שזה כלום, כי חוץ ממה שכל דבר קטן זה באמת דבר גדול מאוד, הרי שהדברים הקטנים הם אלו שמחזקים את כח הטוב שבו והם גוררים את ההמשך.

¹³ וזה לשון המדרש בן עזאי אומר מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה כיצד כתיב למעלה "כי תצא למלחמה וגו' וראית בשביה וגו'", אמר הקדוש ברוך הוא אף על פי שהתרת אותה לך אמרתי לך "וגילחה את ראשה ועשתה את צפרניה", כדי שלא תמצא חן בעיניך ותשלח אותה, ואם לא עשית כן מה כתיב אחריו "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה", מתוך כך "כי יהיה באיש חטא משפט מות", הוי עבירה גוררת עבירה, ומצוה גוררת מצוה מנין, תחלה "כי יקרא קן צפור" מתוך כך "כי תבנה בית חדש", מתוך כך "לא תזרע כרמך כלאים", מתוך כך "לא תחרוש בשור ובחמור יחדו", מתוך כך "גדילים תעשה לך", הרי מצוה גוררת מצוה.

בירושלמי דמאי פ"ג ה"ב¹⁴ מסופר שרבי חגי היה רבי זעירא נשען על ידו, ועבר אחד שהיה טעון עליו משאוי של עצים, ואמר לו רבי זעירא לרבי חגי תביא לי קיסם אחד לחצוץ בו השניים, וחזר בו ואמר לו לא תביא לי כלום שאם יבואו כל בני האדם העוברין על ידו לעשות כן ילך כל המשאוי של האיש הזה להפסד, והוסיף ואמר "לא רבי זעירא כשר"¹⁵ כל כך אלא מילין דייצרן שמע לן ניעבדינן", לא שאני כזה צדיק אלא שאם אני מצליח לנצח את היצר הרע בזה, נעשה זאת.

כל דבר שאדם עושה הוא מתקדם, הוא לא באותו המקום שהיה, ולכך אם עולה לו רעיון של דבר קטן בכל תחום שהוא - יתפוס אותו מיד.

לימוד עם הבנים

כבר הארכנו בשנים עברו בחיוב ובגודל הזכות של האב ללמד את בניו, ויש לעורר בזה את הרגשת השליחות וההתמסרות לענין זה, כי הרי אם היה לומד עם ילד זר, והיו אומרים לו שזה אתגר, ושרצריך לעזור לילד הזה - הוא אחד שלא מספיק משלנו וצריך לתפוס אותו, הרי כאשר אדם לומד עם אחד כזה אזי כל האתגר שלו הוא להצליח, והוא משתדל להעלים את כל ההפרעות שהילד הזה עושה לו, יש לו פה אתגר לקדם אותו ולהצליח בזה, וחוף ממה שאין לו תביעות עליו למה הוא כך וכך, למה אתה לא מקשיב... הרי להיפך הוא חושש מלנזוף בו יותר מדאי, כי אם ירחיק אותו הוא לא יצליח במשימה שלו.

והרי מה שמן השמים נתנו לאדם ללמד את הבן שלו זה בגלל שהוא יעשה את זה הכי טוב, ולא להיפך..., בחרו אותו כי הוא זה שמתאים ללמוד עם בנו בגלל הקשר הנפשי שלו איתו, שמו אותו מן השמים באתגר ללמוד עם הבן שלו, וצריך לקחת זאת עם כל הסבלנות עוד יותר מהבן הזר.

¹⁴ וז"ל הירושלמי "רבי חגי הוה מיסמך לרבי זעירא עבר חד טעון חד מיכיל דקיסין א"ל אייתי לי חד קיסם מחצד שיניי חזר אמר לי' לא תיתי לי כלום דאין אייתי כל בר נש ובר נש מיעבד כן הא אזילא מיכלא דגוברא לא ר"ז כשר כל כך אלא מילין דייצרן שמע לן ניעבדינן".

¹⁵ עיין חזון איש דמאי ס"ז סק"ה דאולי יש לגרוס "צדיק כל כך".

אמנם נכון זו בעיה, כי באופן טבעי יש לאב תביעות על בנו והוא דורש ממנו, ואיכפת לו ממנו יותר, ועוד כל מיני חלקים, ובפרט אברכים צעירים שיש עליהם את כל הלחץ, ואת מה שצריכים ללמוד עם עצמם, ומוצאים מעט זמן בקושי, אבל אם רק יחשוב לפני שלומד עם בנו - עכשיו אני לומד עם ילד זר, כי שלחו אותי מן השמים לראות כיצד לקרב אותו ללימוד, לנסות להצליח במשימה הזו, אם הוא רק ינסה לחשוב, שיש מי שמצפה לו לשאול אותו: איך היה עם הילד הזה? האם הצלחת איתו?, כל היחס בלימוד יהיה אחרת, בצורה שהשאיפות של האב זה להצליח, ובמקום שישמע את זה מחבריו ששואלים אותו אם הצליח, שידע את האמת, ששואלים אותו כך, שישאל את עצמו האם הצלחת במשימה הזו, וכשחושב כן הוא מבליג על הדברים הקטנים, ועושה את זה עם כל השאיפות להצליח.

עבודת השם בשמחה

להחזיר את ה"אשרינו"

לשון מרן החזון איש זללה"ה במכתב "הט לָפָּךְ אֶל השמחה תמיד אשר מתוך השמחה שוֹרָה שפע חכמה מְעַל". - לחיות את החיים שלנו כאן בשמחה של מצוה, להעריך את מה שיש לנו, ובכך זה שוֹרָה שפע חכמה מְעַל, ובענין הזה חסר קצת בדורנו את ההכונה של ה'להרגיש' את השמחה הזו, בתוך כל הלחצים הרבים - הרוחניים והגשמיים, קשה לראות ולהבין שמעל הכל יש גם את השמחה במצוות, את ה"אֲשֵׁרֵינוּ מֵה טוֹב חֻלְקֵינוּ".

והתביעה לכך מבוארת גם בתורה "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ד' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה"¹⁶, והרמב"ם מונה מצוה זו ממנין תרי"ג מצוות.

¹⁶ עוד הראני אחי הגרי"א שליט"א מדברי תנא דבי אליהו "פעם אחת הייתי יושב בבית המדרש הגדול שבירושלים ובא תלמיד אחד ושאל אותי מה נשתנה ישעי' בן אמוץ מכל הנביאים שהוא היה מתנבא כל הטובות וכל הנחמות לישראל יותר מכל הנביאים, אמרתי לו בני מפני שהוא היה מקבל עליו עול מלכות שמים בשמחה יותר מכל שאר הנביאים שנאמר הנני שלחני". עוד הביא מדברי בעל החרדים בהקדמתו, "שהאר"י גילה לאיש סודו שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי חכמה ורוח הקודש, בשכר שהיה שמח בעשיית כל מצוה שמחה גדולה לאין תכלית". ועוד הביא

אמנם נכון שאברכים בני עלייה יש להם הרבה לחצים, להספיק לגמור את הסוגיא היטב, ולקיים את כל המצוות בשלימות, ומאמצים סביב האתרוג והמצות ושאר מצוות שבמהלך השנה, - "דייגי במצוות", וכל זה נוסף לשאר הקשיים הקיומיים, ולכאורה איך אפשר להיות שמח, בזמן שהאדם לחוץ מכל כך הרבה סיבות, אבל יש לזכור שאם חיים עם אורה שכזו, שהילדים מרגישים כך ובני הבית חיים עם זה ועל כולם האדם בעצמו, הרי תמיד מסתובבים לא מרוצים, כי הרי לא הפנקס כמו שרציתי ולא הסוגיא כמו שרציתי, ולא האתרוג כמו שרציתי, חיים רק את הצד השלילי שבענין, ואף שזה מגיע ממעלות טובות, יראת שמים ורצונות ושאירות טובים, אבל התורה דורשת שהאדם יִרְאֶה ויִּפְאֶה את הצד הטוב שבקיום המצוות. - לפחות להבליט גם את החלק הזה שזכינו לקיים מצוה, ושיש לנו עתיד, להקרין את הזכות הגדולה של מי שזכה, - אם יש ילד שלומד טוב, או שהצליח פעם ללמוד עד יותר מאוחר, להשתדל שירגישו את השותפות בשמחה...

הרגשת ה'אשרינו' שפעם היתה מוחדרת באופן הרבה יותר טבעי גם אצל בעלי בתים, הזכות להיות בחלק היהודי ושנחנו עם ישראל ועם ד', הרגש הזה נחלש קצת בדורינו בתוך מערכת החיים, אולי גם בגלל שבדור הקודם חיו בין הגויים וממילא היו יותר חזקים בהכרה היהודית, אבל יש כאן גם ירידת הדורות במושגים של אהבת השם ושמחה בתורה ובמצוות, וירידת הדורות הזו נזכרה גם בזמן הגמרא "ראשונים הוו מסרי נפשיהו על קדושת השם", יש לשמור על הערכים.

מעשה בשני אנשים האחד היה תלמיד חכם והשני לא זכה לכך אבל תמך בתלמיד חכם, ושניהם הקימו משפחות, והנה זה שתמך בתלמיד חכם זכה לבנים תלמידי חכמים, ואילו בניו של התלמיד חכם לא יצאו 'כל כך', והסיבה: כי בביתו של זה שתמך בתורה דיברו כל הזמן עד כמה זכות גדולה היא להיות תלמיד חכם ועד כמה הדבר חשוב לתמוך בו וכו', ואילו בביתו של התלמיד חכם שמעו כל הזמן עד כמה חייהם קשים, וזה מה שהשפיע על הילדים, **זה אמר כמה זה טוב, וזה אמר כמה זה קשה.**

מדברי היעירות דבש בשם האר"י "רוב הגלות המר והארוך הוא מפני שאין עושים המצוות בשמחה". והחזון איש כותב במכתב "ולב רצוי ושמח נקל לנהל באורח חיים למשכיל, וחלילה לגרום עצבת רוח שהוא היסוד של היצר להתענות את האדם מן המסילה".

לא מחדירים מספיק את החלק הטוב והאמיתי שזה כל העתיד שלנו בעולם הזה ובעולם הבא, עם כל מה שאנחנו משתדלים ומחפשים ורוצים יותר, אבל זה לא סיבה שלא לשמוח, לא מספיק שומעים את ה"מה נעים גורלינו"¹⁷.

אפשר גם להחדיר את זה בלימודים, כגון לקרא ספר שמדבר על עניינים אלו - מסילת ישרים או אמונה וביטחון וכיוצא בזה, ואין הכוונה 'להעמיק בפלפולים' - אלא להפנים את הפשטות!.

ודבר זה נכון גם ביחס הצלחת הלימוד, אם אדם נאנח כל הזמן עד כמה הוא לא מרוצה מעצמו, עד כמה הוא רחוק מלהגיע למה שצריך להגיע, אזי מתקבלים חיים של אנחה, אבל אם אדם יודע מה עושה בשמים דבר אחד שלמד, וכשהתאמץ ולא הצליח עד כמה בנה בזה את העולמות, אם הוא יודע שלזה מְחַפֵּים בשמים, היה מתייחס לזה אחרת לאותה שעה שלמד ברצינות, אבל אם מתייחס רק לצד החסר - אף שזה מגיע משאיפות טובות, זה פוגע בכבוד שמים.

"תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ד' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה", שמחה זה לא אומר שהוא צריך לשכוח מכל החיים שלו, זה לא אומר שלא לדעת את המוטל עליו, אבל לדעת את האמת שאנחנו מאמינים בה, אנחנו מאמינים שכל רגע של תלמוד תורה זה נצח נצחים, זה לא רגע של גן עדן וגיהנם, זה נצח נצחים בלי גבול בלי סוף, ממה אדם יחיה בעולם הבא אם לא מאותם זמנים שזכה ללמוד תורה.

ויתירה מזו לפי מה שכתב הגר"ח מולאזין, שכל העולם הבא הוא יצירה של מה שהאדם יֵצֵר על ידי המצוות, האדם מכח המצוות שלו יוצר עולם, וזה מה שיש לו אחר כך. - אם אדם היה יודע, אכן אני צריך להתקיים עכשיו לנצח נצחים ממה אני אתקיים, נכון שפה ופה לא הלך כל כך, אבל בסך הכל למדתי.

וכאשר חסר את השמחה הזו חסר בקידוש ד' וחסר בכוחות הנפש וחסר בחינוך הילדים.

¹⁷ ואיתא בבעלי התוספות על התורה בשם מדרש בשעה שאמר יעקב מעט ורעים היו אמר לו הקדוש ברוך הוא אני מלאתיך מעשו ומלבן והחזרתי לך דינה גם יוסף ואתה מתרעם על חייך שהם מעט ורעים {ויש בזה חילול השם}, חייך שמנין התיבות שיש מן ויאמר עד בימי מגורי כך יחסרו משנותיך שלא תחיה כחיי יצחק אביך והם ל"ג תיבות ובמנין זה נחסרו מחייו שהרי יצחק חי ק"פ שנה ויעקב לא חי אלא קמ"ז.

מִרְן הַחֲזוֹן אִישׁ זָלֵלָה"ה אָמַר פֶּעַם "אֲצֵל הַגְּבִיר" אִם יֵשׁ 'מִשְׁהוּ' לֹא כִפִּי רְצוֹנוֹ זֶה 'פִּיקוּחַ - נֶפֶשׁ', וְאִילּוֹ אֲצִלִּי הַכֹּל לֹא כִמוֹ שְׁאֵנִי רֹצֶה", כִּשְׁמַעְנוּ זֹאת חֲשַׁבְנוּ שְׁכוֹנוֹתָיו שֶׁל מִרְן זָלֵלָה"ה בְּדַמְיוֹן שֶׁל הַגְּבִיר, שֶׁהוּא צָרִיךְ עוֹלָם הַזֶּה מוֹשֶׁלֶם, וְאִילּוֹ אֲצִלּוֹ הַהִיפֶךְ הַכֹּל חֲסֵר - כֹּל חֵי הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁלּוֹ אֵינֶם מִתְמַלְאִים כִּרְצוֹנוֹ, שֶׁהֵרִי לֹא זָכָה לְשׁוֹם תַּעֲנוּג מִתַּעֲנוּגֵי הַחַיִּים, לֹא הָיָה לוֹ כְּלוֹם, וְכֹל יָמָיו הָיוּ בִּיסוּרִים, אֲבָל בְּהַזְדַּמְנוֹת אַחֶרֶת שִׁמְעָנוּ מֵהָרֶב זָלֵלָה"ה שֶׁהוּא סֵיִים אֶת הַמִּשְׁפָּט {מַעֲצָמוֹ} בְּנוֹסַח זֶה "אֲצִלִּי הַכֹּל לֹא כִמוֹ שְׁאֵנִי רֹצֶה - אֲנִי לֹא לוֹמֵד כִּמוֹ שְׁאֵנִי רֹצֶה וְלֹא מִתְפַּלֵּל כִּמוֹ שְׁאֵנִי רֹצֶה". - לֹא חֲשַׁב מִרְן ז"ל עַל רְצוֹנוֹת גִּשְׁמִיִּים כָּלֵל, שֶׁהֵם לֹא הָיוּ בְּגֵדֵר רְצוֹן כָּלֵל, וְכוּוֹנָתוֹ הָיְתָה עַל רְצוֹנוֹתָיו הָרוּחָנִיִּים, {וּבִהֲקֶשֶׁר לִזֶּה נִיתֵן לְהַזְכִּיר מֵה שֶׁפִּירֵשׁ הָרֶב זָלֵלָה"ה מֵה שְׁאוֹמֵר דּוֹד הַמֶּלֶךְ "שֶׁשׁ אָנֹכִי עַל אִמְרָתְךָ כְּמוֹצֵא שָׁלֵל רָב", וְלִמָּה לֹא כָּתוּב כַּעַל שֶׁלֵּל רֶב, וּבִיָּאֵר שֶׁאֲצֵל דּוֹד הַמֶּלֶךְ בַּעֲצָמוֹ לֹא הָיְתָה לוֹ שְׂמִיחָה עַל שֶׁלֵּל רֶב, אֲלֵא הַשּׁוּה אֶת שְׂמִיחָתוֹ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה כִּשְׂמִיחָה שֶׁל אִישׁ אַחֵר שְׁמוֹצֵא שֶׁלֵּל רֶב}.

וְהֵנָּה הַחֲזוֹן אִישׁ עִם כָּל מֵה שֶׁהוּא לֹא לוֹמֵד כִּמוֹ שֶׁהוּא רֹצֶה וְלֹא מִתְפַּלֵּל כִּמוֹ שֶׁהוּא רֹצֶה, הִיא מֵלֵא שְׂמִיחָה תְּמִיד, צָרִיךְ לַחֲיוֹת אֶת הַסִּיפּוֹק מִמָּה שֶׁלּוֹמְדִים, עִם כָּל מֵה שֶׁצָּרִיךְ לְלַמּוֹד יוֹתֵר וְיֵשׁ מֵה לְהִתְקַדֵּם יוֹתֵר, - פֶּעַם אָמַר הָרֶב זָלֵלָה"ה שֶׁבַעֲלִי הַמוֹסֵר מִלְּמִדִּים "עֲבַדוּ אֶת ד' בִּירָאָה וְרַעְדוּ בְּרַעְדָּה", וְהַחֲזוֹן אִישׁ לִימַד אוֹתָנוּ "וְגִילּוֹ בְּרַעְדָּה".

אֲבָל לְצַעֲרֵינוּ לֹא מַחֲדִירִים אֶת זֶה מִסְפִּיק, וּבִדְוֹר הַזֶּה צָרִיךְ לְהַחֲדִיר אֶת זֶה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִיא נֶצֶר בַּעֲבֹר, מִשּׁוֹם שֶׁבַעֲבֹר חָיו אֶת כָּל הַיְּהוּדוֹת כִּהְבֵּדֵל בֵּין הַיְּהוּדִי לְגוֹי, וְאִךְ גַּם זֹאת שֶׁבִּדְוֹר שֶׁלִּפְנֵינוּ הָיוּ אֲנָשִׁים שֶׁחָיו יוֹתֵר אֶת הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ, וְזֶה גַּם בְּגִלָּל סִבֵּל הַיְּהוּדִים שֶׁבֵּין הַגּוֹיִים, וְהַיּוֹם יוֹתֵר רִדּוֹד הָעֵנִין הַזֶּה וְצָרִיךְ יוֹתֵר 'לְהַחֲיוֹת' אוֹתוֹ, וְלֵיתֵן מִקּוֹם לִיצֵר הָעֲנוּהָ הָאוֹמֵר מִי אֲנִי וְהִכֵּן תּוֹרָתִי.

מַעֲשִׂים מוֹגְדִירִים

מִן הָרָאוּי לְהַחֲדִיר אֶת הָרֶגֶשׁ הַזֶּה עַל יְדֵי מַעֲשִׂים מוֹגְדִירִים, אִם בְּסִיפּוּרִים עַל צְדִיקִים אוֹ קְרִיאַת אֲמוֹנָה וּבִיטְחוֹן אוֹ קוֹבֵץ אֲגָרוֹת, וְאִין הַכּוֹנָה לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים גְּדוֹלִים וְכַבִּדִּים, אֲלֵא לְהַחֲדִיר אֶת הַמוֹשְׁגִים הַבְּסִיִּים הַפְּשׁוּטִים הַיְּסוּדִיִּים, שֶׁל מִטְרַתָּנוּ בַּעוֹלָמֵינוּ, וְעַד כִּמָּה טוֹב חֲלָקֵינוּ, לְהַכְנִיס אֶת הַחֶלֶק הַחַיּוּבִי הָאֲמִיתִי שֶׁחִיֵּינוּ בְּנוֹיִים עָלֵינוּ.

אומרים בשם הרב מבריסק ז"ל שהוא חניך את הילדים שלו עם סיפורי צדיקים, וכן יש שמועה בשם מרן החזון איש זללה"ה שהנהגות החכמים ז"ל הם הספר מוסר הטוב ביותר, - הסיבה לכך היא מה שהיה הרב זללה"ה אומר בשם מרן החזון איש זללה"ה שהמציאות היא שכשאדם קורא בספר מוסר את שלילת הדברים השליליים, לעולם איננו מעלה על דעתו שהדברים נאמרים אליו, כל דבר שהוא קורא הוא מיד יודע לומר על מי הדברים אמורים, הענין הזה מכוון במדויק כלפי ראובן, וזה כלפי שמעון¹⁸, מה שאין כן כאשר שומע סיפור על אדם אחר בדור אחר, וכהנהגה טובה, זה לא בא עם הביקורת המצויה כאדם הקורא את הדברים כדברי מוסר, שהוא מיד מגן על עצמו, ומכוין את הדברים כלפי אחרים, אבל כשקורא דברים טובים ושבח חז"ל, איננו מעורר מיד את הביקורת במה ששייך כלפי עצמו, וכשהוא מטה אזנו, הוא יכול להתחבר ולהתחזק מכך.

ואין הכוונה להתייחס בדיבורי ההשקפה למה שקורה היום, אלא באופן כללי להחזיר את הנפש היהודית שהיתה פעם, ואדרבה כשמחברים את הדברים למציאות של עכשיו יש בכך חסרון, שעלולים מיד להגרר לדיבורים שלא צריך לדבר, לשון הרע ורכילות, רק לחדד את היסודות האמיתיים והמקוריים של מה שאדם מרויח ממצויה. וכן בכל העניינים של בין אדם לחבירו כגון ויתור וכיוצא בזה, לחדד מי הוא המרויח בויתור ומי המפסיד.

לשמוח בקשיים שבמצוות

ובכלל ענין זה לדעת לראות נכון את הקשיים המזדמנים בשמירת המצוות, במקום להצטער על כך שלא הולך בקל, במקום לראות את הקושי כקושי שקרה לי,

¹⁸ והוסיף מרן החזון איש זללה"ה שאם הוא היה כותב ספר מוסר הוא היה מסדר את כל הדברים השליליים כדברים חיוביים, תהיה רשע ואל תהיה צדיק, תהיה קפדן, תהיה כעסן, תהיה גאוותן, [למשל, במקום להפליג בגנות הקפדן, היה מסדר המידה הזו בלשון חיובית, כגון שצריך שיהיה סדר בעולם, ואם תעיר לחברך ותעמיד אותו על מקומו, מיד כשצריך, לא יהיו לך עמו עניינים לא טובים, והעולם יעמוד על תילו, בסדר הראוי, בשלוי, ואדרבה בגלל שאתה מוותר לו פה ושם נגרמים כל הצרות והמחלוקות, וכיוצא בזה], כל הדברים לפי הטענות שהאדם מצדיק את עצמו כשעומד בפני נסיון, ואז כשהאדם בתחילה מסכים עם הדברים, בסופו של דבר הוא יבין שמכוון אליו ויעמוד על טעותו. ומרן זללה"ה סיים ע"ז, וא"ת איך מותר לכתוב ספר כזה, תשובה, בשער הספר יהא כתוב חיברו היצר הרע, הוא השטן הוא מלאך המות.

אדרבה, לשמוח בכך - הנה זכיתי לעשות את המצוה בצער, ולסבול על ידי המצוה, הרי זו שמחה של מצוה, ופעמים שזו נקודת מבחן וכנסיון לאדם לראות כיצד הוא מחבב את המצוות. אם אדם מתייחס לכל הקשיים האלו כקשיים של מצוה, הוא לא מרגיש צער, והוא לא מסכן, וכמו שכשהוא שומע סיפור על אדם אחר שהתמסר למצווה מתוך קושי, הוא לא מסתכל עליו ברחמנות אלא להיפך, הוא מרגיש הנה זהו סיפור על צדיק, אין סיבה שכאשר הדבר נוגע לקשיים שלו עצמו הוא יסתכל עליהם בלחץ ובצער.

ההסתכלות הזו מלמדת את האדם לשמוח בכל הקשיים, ובאמת זה נותן לכל מעשי המצוות שלו הסתכלות אחרת.

אבל כשזה מגיע לשעת הלחץ, היצר הרע עושה את האדם עניו ופשוט, וכשמגיע לו את הכבוד של המסירות למצוה, הוא לא נותן לו להרגיש שהוא עושה כעת את הדבר הנעלה ביותר, אלא הוא מזלזל בזה, ומתמקד רק בצער שיש לו מכך.

לסיכום, יש להעריך כל צער, כל הבלגה, כל ויתור למען השני, וכל קושי שיש בקיום המצוות, כאוצר שלא יסולא בפז, ושאין לו ערך עם מצוות שאדם דש בעקביו ובהרגל.

למשל אם בשבת אחת נכבה הגנרטור אדם יכול להיות מזה בצער גדול, אבל אם הוא יעשה לעצמו חשבון שבשביל שבת אחת שהגנרטור לא עובד והוא יושב בחושך - הוא מקבל שכר על כל השנה, שבכך הוא מראה שגם בכל השנה הוא מוכן לשבת כך בחושך, אם לא היה גנרטור, הרי יש לו במה להתעודד למרות הקושי, וכעבור הקושי תשאר רק השמחה והאוצר, [ופעם התבטא הרב זללה"ה "טוב שמידי פעם מתקלקל הגנרטור ואין חשמל, והננו כמצביעים שכשאין גנרטור, אין חשמל].

אם האוירה תהיה בבית "אשרינו שקידשנו עכשיו את כל השבתות שלנו, עכשיו קיבלנו שכר על הכל, כי הוכחנו שאנחנו גם מוכנים לסבול בשביל השבת", האוירה תהיה נעלה ומרוממת, אבל אם האוירה היא שאנחנו מסכנים נקלענו לבעיה - אין לנו אור בגלל שאנחנו מקפידים על חשמל כשר, אזי ההפסדים מרובים - כל הכבוד שמים של המצוה יורד, וגם כל העתיד נעשה יותר קשה.

וזה שייך בכל התחומים של קיום המצוות, למשל הנה לפנינו מצוות שמיטה, הפירות קדושים, כי לי הארץ, כולם אוכלים אצל הקדוש ברוך הוא ללא יוצא מן

הכלל, יש מצוה לאכול את הפירות בדרגה כזו או אחרת, מתארחים אצל הקדוש ברוך הוא ומקבלים ממנו.

והזהירויות שנצטוונו עליהם הם גם כן חלק של להראות כי לי הארץ, - אם אדם מתייחס לכל ההגבלות ולקשיים כמטרד, השכר שלו בהתאם, והקידוש השם הוא בהתאם, וגם הקושי פי כמה, בן אדם הוא בן אדם יש את הקשיים ויש את התקלות שקורים, אבל יש להזכיר גם את הצד השני שזה עיקר מה שאנו חיים כאן, להרגיש הנה עכשיו אנחנו מרגישים שעושים בשביל השמיטה משהו, אי אפשר לקנות בכל מקום ובכל עת שרוצים, ומוכרחים להזמין, ויש הגבלות מסוימות, וכן ששומרים ולא זורקים את הפסולת, שנוהרים עם הצינור של המזגן שלא יטפטף על צמחים, שלא משתמשים במשהו בגלל שאין להשיגו בהכשר בשנה זו.

בַּל תִּשְׁחִית

המושג בַּל תִּשְׁחִית, רגילים לראות אותו כהסתכלות על ענייני דרך ארץ, אדם שמשחית משהו הוא לא מספיק מרגיש שהוא עובר על לאו דאורייתא, מתרגלים לקלקל ולבזבז, ולא מרגישים שזה לאו דאורייתא, הזכרנו מִשָּׁל להמחיש את חומרת הענין שמי שמחזיק מזלג חד פעמי ושובר אותו - סתם כך מתוך שיעמום, קרוב מאוד שהוא חייב מלקות, לא מכת מרדות דרבנן, אלא מלקות ארבעים, וכל זה על הפרוטה הזו שהוא השחית אותה סתם משיעמום.

כשהתחיל המצב של טלפונים בבתים הוה עובדא שהרב זללה"ה אמר לאחד מבניו שילך להודיע איזה ענין לפלוני שגר במקום קרוב, לאחר קצת זמן כשנשאל האם הודעת לו? הוא אמר כן, התקשרתי אליו בטלפון, אמר לו הרב זללה"ה "בעיקרון היה צריך ללמד שלא עושים שיחת טלפון סתם"¹⁹, אלא שאם אני אחנך לזה וילמד את זה, יתרגלו שצריך להשגיח ולחשוב על הכסף יותר מדאי שהרי הרב חוסך כל

¹⁹ [נוזה היה כאשר היו השיחות בתשלום – וכהיום שזה חינם זהו מבחינה מסוימת יותר גרוע שיש יותר יצר הרע].

פרוטה, לכן אני נמנע מלהחדיר הרבה ולדרוש את זה... אבל באמת לא צריך להיות כך".

לא כל מה שנעשה ולא דורשים זהו בגלל שזו הדרך הישרה, אדרבה הדרך הישרה היא לא כך.

דודי הגר"מ שליט"א מספר שפעם דיבר עם החזון איש על ענייני הלכה, והיתה שם איזו מפה תלויה על החבלים ותקועה במסמר ועל ידי שעפה ברוח היא נמשכה להתלש מן המסמר ונקרעה קצת מכך, החזון איש רצה לרמוז לו שמן הראוי שיסדר את המפה שלא תקרע וזה קודם כעת לשאלות, אמר לו מרן זללה"ה: "אסתכל באורייתא וברא עלמא, הַרְגִּישִׁים של בן אדם זה גם כן תורה", - כלומר הקדוש ברוך הוא ברא את האדם על פי התורה עם רגש נכון, וכשאדם מרגיש שמתקלקלת המפה ואין ראוי להשאירה כך, הרי זה רגש שהקדוש ברוך הוא נתן בו, וממילא גם זה תורה, ורמז לו בכך שזה שצריך לילך לתקן ולסדר את המפה זו גם כן תורה, ולכך ראוי להפסיק את השאלות וללכת לסדר את המפה, {וכך היתה דרכו של החזון איש לעטוף את ההערות ברעיון, או בניגון מבדח קצת, או במשל, כדי שלא יפגעו וירגישו נעים עם קבלת הביקורת}.

ההרגשים של הבזבוז והתיקון, נכון שמצד אחד אי אפשר לחיות את הכסף כל הזמן, כי כשהילד רואה שאביו צועק על הכסף הוא לומד מכך שכסף לאו מילתא זוטרתא היא, אבל לא צריך לשכוח את האמת שלקלקל בידיים זה יכול להיות מלקות ארבעים.

לא רגילים להתייחס לכך כחשש כל כך רציני של מלקות ארבעים, בזמן שגזזרים מכל מיני חומרות והידורים לצאת ידי כל השיטות, ואילו כאן זהו איסור דאורייתא לכולי עלמא, ולרוב הראשונים גם חיוב מלקות ארבעים ולהרמב"ם על כל פנים מכת מרדות.

וגם כשזה בלי מעשה דהיינו שמניח את הדבר להתקלקל, שאז יתכן שאין בזה איסור לאו שאין בו מעשה, כיון שאינו עוסק בהשחתה, אבל אפשר ללמוד מכאן את רצון התורה שלא יגיעו דברים לידי השחתה.

אמנם ודאי יש גבול עד כמה מחוייב אדם לרדוף אחר שמירת ממונו, כמו שמבואר בבבא קמא נ"ו ב' לענין בהמה שכשנפרצה הדלת בלילה הוא פטור על הנזק שהיא עשתה, ופירשו תוספות שאין לו לטרוח יותר מדאי לחזר אחריה באפילה, למדנו

שלא חייבו תמיד להתאמץ, צריך לדעת את הגדרים, אבל כשזה בלי שום סיבה ובלי שום ענין, זה לא דאורייתא שצריך להחדיר אותו.

תפילה על הלימוד

רבי יהונתן אייבשיץ כותב שמי שרוצה לזכות לדעת את האמת בתורה הוא צריך להתפלל, והוא אומר על עצמו שביום שהוא זוכה להתפלל טוב באותו יום הוא זוכה לומר סברות ישרות, וביום שלא התפלל - לא זכה.

זה שאדם צריך להתפלל על התורה זהו לא חיסרון באדם, אלא ככה הוא זוכה ל'פי ד' יתן חכמה מפיו ידעת ותבונה', ככה הוא זוכה לקבל את התורה מהקדוש ברוך הוא בעצמו, וככה הוא מגיע לאמת.

שמענו בשם הגרמ"ד סאלאוויצקי ז"ל שאמר לאחד בפשטות "אני כשאני לא מבין משהו בלימוד, אני סוגר את הספר ומתפלל, וזה עוזר, ובודאי גם אצלך זה כך". - אם אדם יתרגל להתפלל על הנושא שהוא עוסק בו ויבקש עליו יבקש לדעת את האמת שבו - תפילה אמיתית, הוא יזכה לכוין את האמת.

מסופר שהגר"א שלח להודיע להגר"ז מולאז'ין שבקרוב יבא אליך מגיד מן השמים ללמדך תורה, ותאמר לו שאינך רוצה ללמוד ממגיד, אלא מהקדוש ברוך הוא בעצמו, כי התורה העיקרית זה רק מה שמתקבל מפי הקדוש ברוך הוא, זה שהאדם הוא צריך לעמוד לבקש כדי להבין את התוספות זה לא חיסרון, אלא ככה צריך להיות, זה המקורי, וזו התורה האמיתית, ושאר הדברים שמצליחים להבין בלי כח אמצעי זהו גם כן מהקדוש ברוך הוא זוכה שהוא מקבל תוספת דברים מבלי לבקש... ובעיקר התורה שהוא מתחנן עליה זו היא התורה שמתחדשת על פי בקשתו מפי הקדוש ברוך הוא.

יש סיפור ששלחו לומר להגר"א ממתבתא של מעלה, "ישר כח" על פשט שאמר בזוהר, בשמים מחכים לתורה הזו שתגיע לאדם על ידי העמל שלו על ידי התפילה שלו.

להתרגל לבקש, אם בתחילת מסכת, או בתחילת סוגיא, או כדי להכנס לעניינים, להתחבר לנושא של התפילה על התורה, - כיצא בזה אפשר להרגיל בתחילת סוגיא או כאשר נתקלים בקושי להגיד פרק קי"ט בתהלים, איננו מבינים בכל סוגי בקשות על תורה, שהרי יש שם 176 פסוקים וכמעט בכולם דוד המלך מבקש להבין את התורה, ומבואר בגמרא שיש בפרק זה גם איזה כח נסתר של אתיא בתמניא אפי'.

לימוד המשניות

כולם יכולים להעיד על לימוד המשניות עד כמה הוא מועיל להם, ושבמסכתות שהם יודעים בעל פה הם כבר יוצאים מגדר עם הארץ, וכמה דקות ושעות של תלמוד תורה זה מוסיף בכל הזמנים הקטנים שבלא זה הם מתבזבזים, וכמה שמירה זה מוסיף לאדם, זה שומר לו על הרמה הרוחנית על ידי שממלא את כל החללים שלו בתורה, אבל אחרי הידיעה הברורה בכל זה, עדיין המציאות היא שצריך חיזוקים בכל פעם מחדש, כולם כבר מכירים את ההתחלות וההפסקות, אבל זה לא סיבה להתייאש, כל תקופה קצרה של חיזוק, יש בה רווחים עצומים של מאות שעות של לימוד וידיעת התורה וקדושתה בכח הרציפות.

להתפלל שלא יכנסו מעדנים

הזכרנו פעם שהיה איזה שאלה בבית מדרש על זללה"ה על דגים שהיו עליהם קשקשים קטנים מאוד ולא ידעו אם הקליפות האלו שיש עליהם זה קשקשים, והביאום לפני החזון איש והוא עיין בהם והכריע שזה קשקשים, אבל הוסיף שלא יבשלו לו מהם, נוכח שם אחד מהקרובים ושאל אותו הרי כתוב בתורה כל אֲשֶׁר לֹא יִשְׁקֹשֶׁת תֹּאכְלוּ וכו' שיש קשקשים מה יש כאן מקום להחמיר בזה, והחזון איש השיב "צריך פרישות בחיים... ובמקום לעשות סתם פרישות להתנזר ממאכלים,

אז היכן שיש סרך איסור, אף על פי שזה מותר, מכל מקום הרי היתה כאן הכרעה להיתר, פה זה המקום לעשות פרישות²⁰.

כתוב בזוהר שחנניה מישאל ועזריה ניצולו מכבשן האש בזכות שלא אכלו מפת עכו"ם, ואז זה עוד לא היה איסור.

צריך לדעת את הגבולות, לא להיות לגמרי לכיוון הזה נכון, ולא לגמרי לכיוון הזה נכון, אם אדם מתרגל לכל מה שהוא רוצה, אזי הכל יותר קשה לו בחיים, אבל גם לא צריך מידי להלחם לכיוון הזה. - למשל אדם שיש לו נטיה לאכילת מעדנים, יקבל על עצמו, ליטול ידיו ולאכול פת קודם לאכילת מה שרוצה, ואחר כך יאכל מה שיאכל, יתרגל שהוא לא מחפש כל מה שעולה בדעתו, כי פחות או יותר הוא שבע זה רק ענין של להשלים, זו דוגמא של קבלה שאינו צריך להתנתק ולהלחם אבל זה שומר עליו...

תפילה זה על זה

הכל יודעים את מעלת התפילות אחד על השני, מי שיש לו חבורה שמתפללים עליו, כל אחד יש לו את הזכויות שמתפללים אחד על השני, ובשמים יש לו את הזכות שמתפלל על השני תפילה של חסד, תפילה בלי תביעות על האדם, כי הרי הוא מתפלל על השני, מקבלים את זה אחרת, וגם נעשה שותף עם השני בתורתו כי הצליח גם בזכות זה שהוא התפלל עליו, הרבה רווחים שיש בדבר הזה גם בבין אדם לחבירו, ובאמת כח התפילה של רבים הוא גדול כמו שכתוב כי ברבים היו עמדי, זהו רכוש גדול.

ואבקש גם כן מי שיכול להתפלל עלי, שנזכה לעשות רצונו, ולתקן כל מה שצריך לתקן, ושיהיה להקדוש ברוך הוא נחת רוח ממעשינו, הקדוש ברוך הוא יעזור שתהא כתיבה וחתומה טובה לכולנו, ושנזכה לעשות רצונו.

²⁰ וזה כענין מה שביארו חולין ל"ז ב' מה שאמר יחזקאל וְלֹא בָא בָּפִי בָּשָׂר פְּגוּל - שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם.

א"ה, ברוך הנוח אמיבים טובה שגמלי כל טוב, ויגדכו כל המגפאלים
 שהעגירו עבדי בהבי וגמנונים וגל שועגם אל ד' אהלוגני מקאר שחג
 אהחיוגני כיום הזה, וגם קבאו על עצמם הנהגיו טובה בהוספג האימוד
 והשמיג הדיבור בדקדוק האכה ובכל האיכוה החיים, יגדכו כולם מן
 השמים בכל טוב סלה והצלחה בדומניו וגשמינו, ולכאוג הנמחג ציון
 במהרה.

בבוג מחשבות בלה איש, בערה ראש השנה היגה בגיבה השיחה בשלבי
 סיום, אבל בראש השנה יגבון מי ישלו ומי יגייס, וגעככו הדברים על
 עכשיו, ועל זה נאמר "בכל על יהיו בגדיך אבנים", ואסיים בגפילה
 שימסקני ויחלימני ויצבני לעשוג רצונו ולעבדו בלה שמש, בגודה ובבוכה
 מעומקא דליבא. נאיה.

